

— Αὐτὰ δὲν μᾶς τὰ εἶπε ποτὲ κανένας Παπᾶς.

— Ὡστόσο ἐγὼ—εἶπε ὁ πλέον ἠλικιωμένος—
ἔχω ἀκούσῃ μιὰ φορὰ ἀπὸ κάποιον σπουδασμένον
πῶς ἦρε γράμμενο γιὰ ἓναν κακοῦργον, ὅτι ἐκεῖ
ποῦ τοῦ ἐβγαίνει ἡ ψυχὴ, καθὼς ἓνας δαίμονας
τὴν ἔπαιρνε, ἓνας ἄλλος δαίμονας ἔμπαινε ἀμέ-
σως εἰς τὸ κορμὶ του, κ' ἔτο' ἡ ψυχὴ ἐκεῖνη ἐκαί-
ονταν εἰς τὸν Ἄδην, καὶ τὸ κορμὶ του μὲ τὸ ἀκά-
θαρτο πνεῦμα ἐσυγκρατήθηκε κ' ἔμεινε ἀκόμη
πολλὰ χρόνια μὲ τοὺς ζωντανούς, γιὰ νὰ τοὺς
βασανίζῃ.

— Θυμᾶσαι εἰς τοὺς ὑστεροὺς χρόνους, κατό-
πιν ἀπὸ μιάν ἀρρώστια, τὸν Ἀναστάση, πῶς
ἦταν; ἔλεγες πῶς δὲν εἶχεν αἷμα ἔς τὸ πρόσωπο.

— Ἀλήθεια, καὶ τί λογιῆς ἐγυάλιζαν τὰ μά-
τια του!

Ὁ Χαράλαμπος ἐσηκώθηκε, ἀναψε τρίτην φο-
ρὰν τὸ τσιμποῦκι του, κ' εἶπε τοῦ καταστημα-
τάρχη·

— Βάλε κρασί νὰ πιοῦμε ὅλοι· παιδιὰ μου,
πιστεύσετε ὅ,τι θέλετε· σᾶς παρακαλῶ μοναχὰ
νὰ μὴν ἀναφέρετε ἀλλοῦ αὐτὴν τὴν ὀμιλίαν· ὄχι
γιὰ κείνον τὸν δυστυχισμένον, ἀλλὰ γιὰ τὴν ὀρ-
φανὴν του, μὴ τ' ἀκούσῃ καὶ πάθῃ ἀπὸ τὸν φόβον.

— Ἐμεῖς θὰ σοῦ κάμωμε τὴν χάριν· ἀλλὰ τὸ
πρᾶγμα τώρα ἐκοινολογήθηκε.

Ἐπὶ τὸ ὕστερο ποτῆρι κ' ἐβῆκαν ὅλοι μαζί,
ὡσὰν νὰ ἐφοβεῖτο καθένας νὰ πατήσῃ ἔξω μόνος
του. Ὁ Χαράλαμπος τοὺς ἐσυνοδούσεν ἓναν ἓναν
εἰς τὰ σπίτια τοὺς, κ' ἔπειτα ἔστρεψε πρὸς τὴν
γειτονιά, ὅπου εἶχε τὴν κατοικίαν του· καθὼς
ἐπήγαινε ἐλέγε μὲ τὸν νοῦν του·

— Εἶναι σκληροί, ὅμως δὲν ἔχουν καὶ ἄδικο·
ὅποιος θέλει νὰ καλοβλέπεται ὅσο ζῆ, καὶ νὰ μὴ
τὸν ἀναθεματίζουσι ὅταν πεθάνῃ, πρέπει νὰ μὴν
εἶναι πλεονέκτης καὶ ἄσπλαχνος, νὰ μὴ θερίζῃ
ἐκεῖ ποῦ δὲν ἔσπειρε.

Αὐτοῦ ἐσταμάτησε συλλογισμένος, ὡς νὰ μὴν
εἶχε διάθεσιν νὰ πάῃ σπίτι του.

— Τόσο καὶ τόσο — εἶπε — δὲν θὰ ἠμπορέσω
ἀπόψε νὰ κλεισῶ μάτι.

Κ' ἐπῆρε τὸ μονοπάτι ποῦ κατεβαίνει ἔς τὴν
λαγκάδα, εἰς τὸ πλάγι τοῦ χωριοῦ.

[Ἐπεταί τὸ τέλος]

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΥΛΛΑΣ

Ἀθηναϊκὴ ἠχώ

Ὁ Βιζυηνὸς παρεφρόνησεν!

Εἶνε ἀδύνατον νὰ παραστήσω τὴν συγκίνησιν,
τὴν ὅποιαν ἡ ἐξαφνικὴ εἰδήσις διέχυσεν ἐν μέσῳ ἡμῶν.

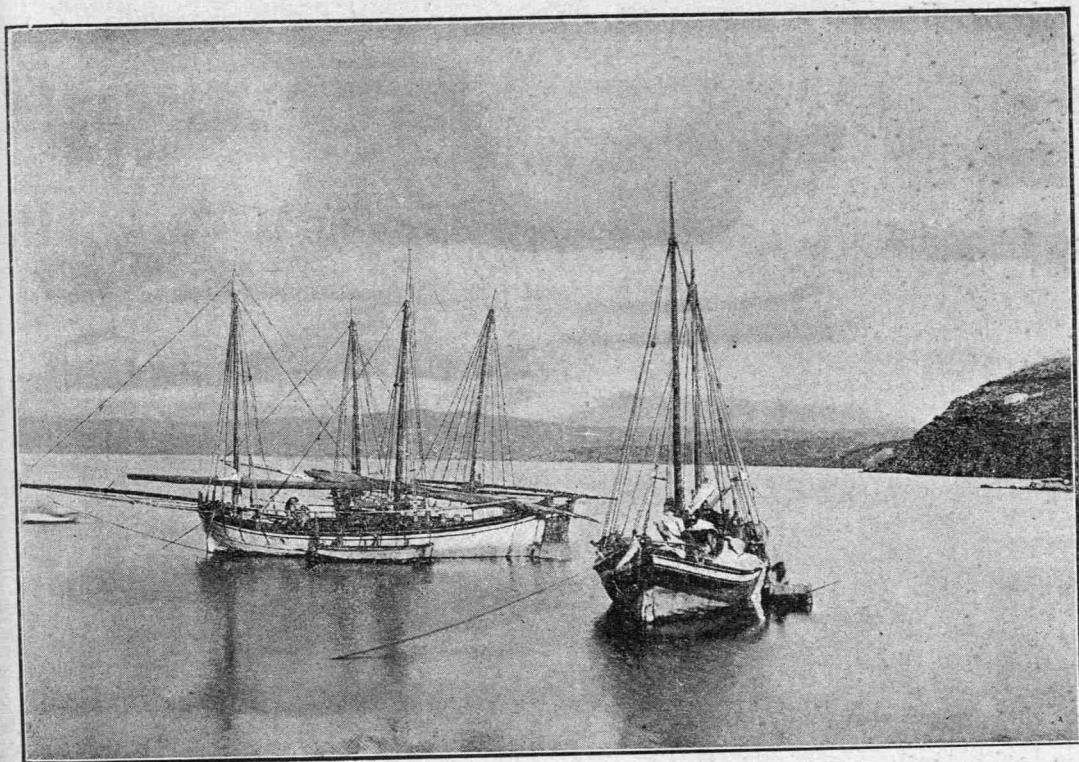
Λέγων ἐν μέσῳ ἡμῶν, δὲν ἐννοῶ τὴν κοινωνίαν.
Δὲν εἶνε ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἔμεινε αὐτὴ ψυ-
χρὰ καὶ ἀπαθὴς εἰς τὸ ἀκουσμα καὶ εἰς τὸ θέαμα
τῆς παντοειδούς δυστυχίας τῶν λογίων τῆς καὶ τῶν
καλλιτεχνῶν, τῶν αὐταπαρνήτων αὐτῶν ὑπάρξεων,
αἱ ὁποῖαι ἀγωνίζονται, μὲ μιάν ἐλπίδα καλλιτέρου

μέλλοντος, νὰ τῆ παρέχουσιν εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας
οὔτε ἐννοεῖ ἀκόμη οὔτε ἀποδέχεται. Καὶ τί ἦτο ἐπὶ
τέλους διὰ τὴν κοινωνίαν αὐτὴν τὴν ὕλιστικὴν καὶ
ἀμύλακτον ὁ Βιζυηνός; Ἄς μὴ διατάσωμεν νὰ τὸ
εἴπωμεν: Ἐνας ἄνθρωπος καὶ πτωχός· ἓνας ἄν-
θρωπος ἄσχημος, ἀκομψος, σκαῖός, πολὺ μελα-
χρινός μὲ τὸν παραδοξότερον μαῦρον μύστακα ποῦ
ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ἰδῇ· ἓνας ἄνθρωπος ταπεινῆς
καταγωγῆς, ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ πηγαινοῦν εἰς τὴν Εὐ-
ρώπην νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ ἐπιστρέφουν χειρότεροι
ὑπὸ ἔποψιν τρόπων ἀριστοκρατικῶν. Ἐνας καθηγη-
τῆς τοῦ Ὁδείου μὲ διακοσίας δραχμάς τὸν μῆνα· ἔ-
νας δάσκαλος σχολαστικὸς παραδίδων πρὸς ἐπίμε-
τρον ὡς ὑφηγητῆς—τί συρφετὸς ὑφηγητῶν!—ἱστο-
ρίαν τῆς φιλοσοφίας καὶ ἀπαγγελίαν... Τρέχα γύ-
ρευε! Καὶ πότε ἔδωκε χορὸν καὶ πότε ἐξελέγηθον βου-
λευτῆς ἢ κἂν δημοτικὸς σύμβουλος, καὶ πότε ἔκτισε
μεύαρον καὶ πότε ἠκούσθη εἰς τὸ Χρηματιστήριον
ἢ εἰς τὰς Ἱπποδρομίας καὶ πότε ἀνεγράφη τὸ νομὰ
του ὡς εὐεργέτου εἰς τὰς ἐφημερίδας; Καλὲ δὲν
βαρύνεσθε καὶ σεῖς ποῦ ἦτον μεγάλος ἄνθρωπος
τώρα καὶ ὁ Βιζυηνός μὲ τὰ τραγουδάκια ποῦ ἔγραψε!

Ἄ, ναί, τὸ ἤξεύρω... Διὰ τὴν κοινωνίαν αὐτὴν ἡ
παραφροσύνη τοῦ Βιζυηνοῦ παρήλθεν ἀπαρατήρη-
τος, ὄχι πολὺ σημαντικωτέρα ἴσως μιᾶς λωποδυ-
σίας καὶ μιᾶς ἀπαγωγῆς, τὰς ὁποίας ἀνήγγελλον
αἱ ἐφημερίδας τὴν ἰδίαν ἡμέραν...

Ἄλλ' ἐρωτήσατε καὶ ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι χάνομεν
ἓνα ποιητὴν ἀληθῆ, μιάν ἀπόλαυσιν, ἐν καύχημα!
Ἐρωτήσατε καὶ ἡμᾶς οἱ ὅποιοι χάνομεν ἓνα φίλον,
ἓνα συνάδελφον, ἓνα συναθλητὴν! Ἐρωτήσατε καὶ
ἡμᾶς τῶν ὁποίων αἱ ὀλιγοπληθεῖς τάξεις ἀραιοῦν-
ται ἐξαίφνης καὶ συνταράσσονται δι' ἓνδος τῶσφ τρα-
γικοῦ ἠθικοῦ θανάτου, ἡμᾶς οἱ ὅποιοι ἀπορμωμένον
ἔκπληκτοι καὶ προσβλέπομεν ἀλλήλους ἀναυδοί,
μὲ τὴν καρδίαν καθεὶς μᾶς συνεσιγμένην ὑπὸ τοῦ
θλιβεροῦ αἰσθήματος, τὸ ὅποτον θὰ δοκιμάξῃ βέ-
βαια καὶ ὁ στρατιώτης εἰς τὴν μάχην, βλέπων τὸν
συστρατιώτην πίπτοντα παρὰ τὸ πλευρόν του ὑπὸ
τὸ βλήμα τοῦ κεκρυμμένου ἐχθροῦ! Ἡ παραφρο-
σύνη! Ὅποῖος κίνδυνος διὰ τοὺς δυστυχεῖς αὐτοὺς
ἐγκεφάλους τοὺς ἐργαζομένους νυχθημερόν ὑπὸ τοὺς
δυσμενεῖς ἠθικοὺς καὶ ὕλικους ὄρους, ὑπὸ τοὺς ὀ-
ποίους ζῶσιν οἱ πνευματικοὶ τῆς σήμερον πικραγω-
γοί! Παρόμοιον δυστύχημα μακρόθεν ἀγγελθὲν πρὸ
ὀλίγου καιροῦ μᾶς ἔκαμε νὰ τὸ συλλογισθῶμεν πε-
ρίλοιποι. Σήμερον ἢ παρὰ τὰ ὧτά μᾶς φοβερὰ ἔκ-
ρηξις μᾶς παραλύει, μᾶς κίμπτει ὑπὸ τὸ φράτος
τοῦ ἀορίστου ἀλλὰ ζωηροῦ αὐτοῦ φόβου...

Αἱ κυρία αὗται τοῦ συρμοῦ αἱ ὁποῖαι φυλλομε-
τροῦσι τὰ κομψὰ βιβλία εἰς τὸ ἀρωματῶδες ἡμίφως
τοῦ κομμωτηρίου των διὰ νὰ ἐκφέρωσι τὴν ἐσπέραν
παρὰ τὸ κύπελλον τοῦ τείου μιάν κρίσιν νωχελῆ—οἱ
νέοι ἐκείνοι τοῦ κόσμου, ὅσοι διατρέχουν παίζοντες ἐν τῇ
καρθηβάρια τῶν ὀργίων ὅ,τι γράφουν ἄλλοι σπου-
δάζοντες ἐν τῇ θέρμῃ τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῇ διου-
γείᾳ τῆς μελέτης, διὰ νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ
λέγωσιν ὅτι αὐτοὶ θὰ τὸ ἔγραψον πολὺ καλλιτέρα,
ἂν εἶχον μόνον τὸν καιρὸν νὰ ἀναλάβωσι τὴν γρα-
φίδα—ὅλοι σεῖς οἱ μόλις ἐγγιζόντες, ἔτσι γιὰ τὰ
μάτια, τὴν τροφήν, ἢ ὁποῖα σᾶς παρέχεται καθημέ-
ρην, οἱ μὴ αἰθουόμενοι τὴν πραγματικὴν τῆς ἀνάγκ-

2

ΘΑΛΑΣΣΟΓΡΑΦΙΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΛΙΜΕΝΟΣ ΤΗΣ ΠΥΛΟΥ
Ἐκ φωτογραφιῶν τοῦ κ. Ν. Δ. Γιαννοπούλου

κην ἀλλ' ἔτοιμοι νὰ κατακοπήτε ἐάν ποτε σᾶς λείψῃ καὶ αὐτὸς ὁ συρμός, — ἐσκέφθητε ἄρᾳ γε ποτὲ τί καταναλίσκει ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου πολ- λάκις οὐδὲ τὸ ἔνομα ἐνθυμείσθε, διὰ νὰ μαλάξῃ τὴν ἀναισθησίαν σας, διὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν πληξίν σας, — τί ἀπολαμβάνει ἐκ τοῦ κόπου τοῦ ὑπερτάτου, πῶς ἀμείβεται, πῶς ζῆ, ἢ μᾶλλον διὰ ποίων μέσων κατορθώνει νὰ μὴ ἀποθνήκῃ; Ἐσκέφθητε ἄρᾳ γε ποτὲ σεῖς οἱ λεγόμενοι φιλιαναγνώσται καὶ φιλόμου- σοι, ὅτι ἡ πτωχεία, ἡ στέρησις, ἡ ἀπογοήτευσις, ἡ ἀπρόσεκτος κρίσις, ἡ ἀποξένωσις, ὁ ὑπερβολικὸς κᾶματος — ὑπερβολικὸς διότι μένει ἀνικανοποίητος — εἶνε τόσο σκόπελοι κατὰ τῶν ὁποίων προσκρούων καθημέραν ὁ θεραπεύων τοὺς ἀμφιβόλους σας πόθους, κινδυνεύει, πρὶν ἐξαντληθῆ καὶ ὑποκύβῃ ἄλλως, νὰ χάσῃ ὅτι ἔχει πολυτιμότερον, τὸ λογικόν του;

Σύμπτωμα ὁποῖον ἡ παραφροσύνη ἐνδὸς ποιητοῦ, ἐνδὸς καλλιτέχου, ἐνδὸς ἀνθρώπου τῆς διανοίας — ὁ- πως καὶ ἡ αὐτοκτονία, ἡ ὑπογονδρία, ὁ μαρασμός, ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ σταδίου ἢ ὁ ἐκπατρισμός, — δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ τυχαῖον ὅλως καὶ ἄσχετον πρὸς τὰς σημερινὰς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι ἐπιδρῶσιν ὁμοίως ἐφ' ὅλων τῶν συνεργατῶν, ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ σώ- ματος. Ὁ Βιζυηνὸς δὲν εἶνε θῦμα μόνον τοῦ εὐ- προσβλήτου ὀργανισμοῦ του· εἶνε καὶ θῦμα τῆς κοι- νωνίας εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ὀργανισμὸς αὐτὸς ἐξειλιχθη, ἀντέδρασαν, ἐπάλασεν, ἕως οὗ καμθθεῖς ὑπὸ τὰς ἀντιξόους περιστάσεις, ἐξερρυθμίσθη καὶ ἐχαλα- ρώθη, ἵνα καταντήσῃ τέλος ἄχρηστος χωρὶς ἐλπίδα εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῶν ζώντων!

Ἄν κατὰ τοῦ ἐπερχομένου βραδέως καὶ κατ' ἀνάγκην τίποτε δὲν εἰμποροῦμεν νάντιτάξωμεν ἂν τίποτε δὲν εἶνε ἱκανὸν νὰ μᾶς σταματήσῃ ἐν τῇ μοι- ραίᾳ καταφορᾷ, καὶ πρὲν ἡ νύκτωμος ἄφωνος τὸν αὐχένα πρὸ τοῦ πεπρωμένου — τὸ ἤξεύρομεν καλά, — ἄς μᾶς ἐπιτρέπεται τοῦλάχιστον χωρὶς εἰρωνείαν νὰ φίνωμεν ἕνα στεναγμόν, ὁσάκις τόσον μαῦρον καὶ σκληρὸν παρουσιάζεται πρὸ τῶν ὀμμάτων μας!

*

Ἦγάπῳμεν ἰδιαιτέρως καὶ ἐτιμῳμεν ὡς καλλι- τέχνην καὶ ὡς λόγιον τὸν Γεώργιον Βιζυηνόν. Καθ' ἡμᾶς κατεῖχε μίαν τῶν πρώτων θέσεων. Ἐκτὸς τῆς λίαν εὐπαθοῦς ψυχῆς, τῆς συγκινουμένης τόσον ἡρέμα καὶ συμπαθητικῶς, ἐκτὸς τῆς γονίμου καὶ ἀριστοκρατικῆς διανοίας, ἔτυχε καὶ μορφώσεως, ὁποίας σπανίως εὐμοιροῦσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἑρασταὶ τῆς φιλολογίας, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζουσι καὶ ὡς ἐλαφρὰν οἱ μὴ αἰσθανθέντες ποτὲ κόπον σπου- δῆς. Ἐν τῇ ἀποδόσει τῶν αἰσθημάτων του καὶ τῶν ἰδεῶν του διαφαίνεται πάντοτε ἡ ἐκ τῆς μελέτης ἐπί- γνωσις, ἡ ἐξάντλησις τοῦ θέματος, ἡ γνώσις τῶν προτύπων τῆς παγκοσμίου ποιήσεως καὶ πρὸ πάν- των οἱ κανόνες τοῦ καλοῦ, τὴν ἐπαρκῆ θεωρίαν τοῦ ὁποίου ὀλίγιστοι τῶν καλλιεργητῶν του φαίνονται κατέχοντες ὡς ὁ Βιζυηνός. Αἱ Ἄ τ θ ἰ δ ε ς Α ὁ ρ α ι καὶ τὰ ἐδῶ κ' ἐκεῖ κατασπαρμένα ποιήματά του, τὰ μαρτυροῦντα περὶ τῶν ἀρετῶν τούτων, ὑπῆρξαν ἀνάκθεον ἡ ἄδυναμία μου. Καυχῶμαι ὅτι τὸ ἔλεγα καὶ πρὶν παραφρονήσῃ ὁ ἀτυχὴς ποιητής, ὅτε ἡ περὶ αὐτοῦ ὡς ποιητοῦ καλοῦ γνώμη δὲν ἦτο τόσῳ κρα- ταιωμένη ἐν τοῖς φιλολογικαῖς μας κύκλοις. Πρὸς

ἐπεξηγήσιν ἴσως τοῦ δυσεξηγήτου ἀληθῶς φαινο- μένου, ἐλέχθη ἐσγάτως περὶ τοῦ Βιζυηνοῦ ὅτι ἦτο καλλιτέχνης μᾶλλον περὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς ιδέας ἢ τὴν τοῦ στίχου. Δὲν ἤξεύρω ἂν ἐκ παραδό- σεων οἰκογενειακῶν, συνδεουσῶν με στενῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῆς Ἀνατολῆς, ἡ ἰδιωματικὴ γλῶσσα τοῦ Βιζυηνοῦ δὲν μοι φαίνεται ὅσον πρέπει ξένη καὶ ἀνώμαλος· δὲν εἰξεύρω ἂν δὲν κατέχω διόλου τὴν Ἀρμονίαν οὔτε γνωρίζω τίποτε περὶ κομψῆς δια- σκευῆς τοῦ στίχου· ἀλλ' ἔχω ἐν τούτοις τὴν ἀπλό- τητα νὰ νομίζω ὅτι τὰ περισσότερα τῶν ποιημάτων τοῦ Βιζυηνοῦ τὰ πλήρη ζωῆς καὶ γλυκείας μελαγ- χολίας καὶ τρυφερότητος καὶ φιλοπάτριδος ἐνθου- σιασμοῦ καὶ πρὸ παντὸς Τέχνης — ἀρκούμαι ἀναφέ- ρων ἐδῶ ἐκ μὲν τῶν παλαιότερων τῶν Τελευ- ταῖον Παλαιολόγου, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων τῶν Ἄστρον τῆς Ἰθάκης — μοῦ φαίνονται ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ἐξοχα, ἀκόμη καὶ ὑπὸ ἐποψίν στιχυργίας. Ἀρᾳ γε τοῦ τελευταίου ποιήματος τὸ πρῶτον μέρος, ἐν ᾧ μὲ ὄμμα καὶ χεῖρα καλλιτέ- χνου ζωγραφεῖται ὁ ἄδαμάντινος δίσκος τῆς Ἀ- φροδίτης, σελαγίζων ἐπὶ τοῦ ἐξαισιῶς χρωματισμέ- νου οὐρανοῦ τῆς δεξιῆς, ἔχω πολὺ ἄδικον νὰ τὸ θεωρῶ ὡς ἐκ τῶν λαμπροτέρων δειγμάτων τῆς μετὰ Σολωμὸν ποιήσεως;

*

Ἄλλὰ καὶ ὡς διηγηματογράφος τί σᾶς ἔλεγεν ὁ Βιζυηνός! Δὲν ἤξεύρω ἀκόμη ποῖαν ιδέαν κατα- δέχονται νὰ ἔχωσι περὶ αὐτοῦ οἱ κριτικοὶ καὶ οἱ ἑρα- σιτέχνη ὅσοι λησμονοῦντες ὅτι ποιήσις πεζὴ εἶνε καὶ τὸ διήγημα, τέχνη, ὕψος, ἰδανικόν — ἐκθειάζουσι καὶ μονοῦ θεωροῦσιν ὡς προσομία τῆς ἐθνικῆς φι- λολογικῆς ἀναγεννήσεως, τὰ ταπεινὰ καὶ χαμαιζήχια τοῦ συρμοῦ ἡθογραφήματα, τὰ τόσον ἀπειρότετρα καὶ ἀνιαρά. Ἄλλ' ἐγὼ πρὸς τὸν διηγηματογράφον Βιζυηνὸν ἐσυνείθισα νὰ τρέφω ὑπόληψιν ὅσην καὶ πρὸς τὸν ποιητὴν, ἀφ' ὅτου εἰς τὰς πεζὰς του σε- λίδας ἠσθάνθη πολλὰκις τὸ ῥίγος τῆς συγκινήσεως ἐκείνης, τὴν ὁποίαν μόνῃ ἡ ἀληθὴς Τέχνη ἤξεύρει νὰ μεταδίδῃ. Τὸ Μόνον τῆς ζωῆς τούταξ εἶδον, — Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου, — καὶ πρὸ πάντων αἱ Σύνεπις οἱ τῆς παλαιᾶς Ἰστορίας — τὸ ψυχολογικώτατον διήγημα τοῦ ὁποίου κατὰ σύμπτωσιν ἐν Φρενοκομείῳ ἐξελίσσον- ται αἱ ποιητικώτεροι σκηναὶ — πάντα ταῦτα δημοσι- ευθέντα ἄλλοτε ἐν τῇ Ἐστία, μοι φαίνονται ἔργα μεγάλης δυνάμεως, διηγήματα ὅμοια τῶν ὁποίων, ἂν ἐξαιρέσωμεν δύο ἢ τρία μόλις ἄλλων σύγγρα- φῶν, δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ διηγηματογραφία μας. Μετὰ μεγάλης περιεργίας περιμῆνο νὰ ἴδω καὶ τὰ νεώτερα, τὰ ὁποῖα ὡς ἔμαθον ἀφῆκε μεταξὺ τῶν πολλῶν τοῦ χειρογράφων ἐκτὸς τόμου ὀλοκλήρου ποιημάτων παιδικῶν καὶ ἄλλων ποικίλων συνθέσεων. Διότι ὁ Βιζυηνὸς εἰργάζετο μέχρι τέλους μετὰ στορ- γῆς. Ὀλίγον καιρὸν μάλιστα πρὸ τῆς τελευταίας προσβολῆς τοῦ ἐγκεφάλου, ὁ νοῦς του εἶχεν ἔκ- τακτον διαύγειαν καὶ γονιμότητα ἐφ' ἣ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἠπόρει καὶ ἐξελπίσσετο. Ἡ παρομοίωσις τῆς τελευταίας ἐκλάμψεως τοῦ σβεννουμένου λύχνου εἶνε τετριμμένη. Εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐνθυμηθῆ καλλι- τερα τὸν ἀναδραμόν τῆς θαλάσσης, τὸν ἐκπέμποντα ἀρβύτως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ βυθοῦ τοῦς θησαυ-

ρούς. Αὐτῶν τῶν ἡμερῶν ἐργασία εἶνε τὸ ποίημα Κόρη ν μ ε λευκά μαλλιά καὶ μακρὰ διατριβή. Ἀνά τὸν Ἑλικῶνα, μονογραφία περὶ τῆς παγκοσμίου Ballade, μὲ τὰς κυριωτέρας ἐξ αὐτῶν θαυμασιῶς ἀποδομέναις εἰς στίχους ἐλληνικοῦς. Τὰ δύο ταῦτα εὐρίσκονται ἤδη ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ τῆς Ἑστίας; ἀλλὰ καὶ τὰλλα ἀνέκδοτα του πρέπει φιλοστόργως νὰ ἐκδοθῶσιν. Ἄν τὸ ἐνεστώσ ἡδίκησε τὸν ποιητὴν τῶν Ἀθιδῶν Ἀύρων, τὸ μέλλον ὀφείλει νὰ τὸν ικανοποιήσῃ. Καί εἰμαι βέβαιος ὅτι θὰ τὸν ικανοποιήσῃ. Ὁ ἐκδότης ὁ ὁποῖος θάγοράσῃ τὰ χειρόγραφα δὲν θὰ ζημιωθῇ ποτέ.

*

Ὁμιλῶν περὶ τοῦ Βιζυνοῦ, μετεχειρίσθη σχεδὸν ἀσυνειδήτως ἓνα χρόνον παρωχημένον, ὡσεὶ ὠμίλουν περὶ ἀνθρώπου ἤδη νεκροῦ. Ἀλλὰ μήπως διαφέρει τὸ νεκρὸν τὸ ἄχρηστον ἐκεῖνο καὶ οἰκτρὸν ναυάγιον, τὸ σῶμα τὸ ἔρημον καὶ σκοτεινόν, ἄνευ ἀκτίνος λογικοῦ, ἔγκλειστον εἰς θεραπευτήριον ἄνευ οὐδεμιᾶς, οὐδὲ τῆς ἐλαχίστης ἐλπίδος θεραπείας; Ὑπάρχουσι τόσῳ συχνὰί περιστάσεις καθ' ἃς ὁ θάνατος εἶνε εὐκταίος ὡς σωτήρ, ὡς ἡ μόνη ἀπαλλαγὴ πότε ἀπὸ τοῦ αἴσχους καὶ τῆς ἀμηχανίας, πότε ἀπὸ τῆς ἀλγηδόνος καὶ τῆς θλίψεως τοῦ ἀσθενοῦς ἢ τῶν περὶ αὐτόν; Καὶ ἐκεῖνος μὲν τὸρα οὐδενὸς συνειδήσιν ἔχων, ἐν τῇ μέθῃ του ὡς ἀπὸ χάσις καθ' ἣν χαρίζει μὲ χεῖρα ἀφειδῆ καὶ ψυχὴν εὐφρόσυνον ἑκατομύρια καὶ δόξας, πιθανόν, βέβαιον μάλιστα, νὰ εὐρίσκειται ἐκεῖ εὐτυχῆς καὶ εὐχαριστημένος. Ἄλλ' ἀντὶ τῆς ἀθλίας ταύτης καὶ ἄνευ σκοποῦ καὶ ἐλπίδος ζωῆς, πόσον ἡμεῖς προτιμῶμεν τὸν καλὸν τάφον, ἐφ' οὗ θὰ ἔρησγασῇ περιλυπος ἢ ἀγάπη μας, ἢ δοκιμαζομένη καὶ ἀγωνιώσα κατὰ τὴν φεβερὰν αὐτὴν ἀτυχίαν τοῦ ἀγαπημένου ἀσθενοῦς!...

ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΘΑΛΑΣΣΑ

Ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν βράχων τῆς Φρεαττοῦς ἀντίρρυζα χθὲς τὴν θάλασσαν ἀπέναντί μου εἶχα τὸν Ὑμητόν, ὀλιγώτερον εὐγραμμον, ἢ ὅσον τὸν βλέπομεν ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς πλατείας τοῦ Ζαπτείου; πρὸς τὰ δεξιὰ μου τὰ βουνὰ τῆς Αἰγίνης ἐκυάνιζον ἀπαλῶς τὸν ὄριζοντα; ἀριστερόθεν ὄνειρωδῶς καὶ ὡς ἀτμοῦφαντοι διεκρίνοντο ὁ Λυκαβητὸς καὶ ἡ Ἀκρόπολις. Κάτωθέν μου ἔβλεπα τὴν θάλασσαν; δὲν ἔβλεπα; διωλίσθαιναν ἐπὶ τῶν γαλήνιων τῆς νῶτων τὰ βλέμματά μου καὶ ἐκολυμβούσαν ἐκεῖ καὶ ἐπερυγίζαν καὶ ἠγαλλίων ὡς λάροι καὶ ἔφευγαν μακρὰν, μακρὰν πρὸς τὰ ἀπίωτα βᾶθη, ἐκεῖ ὅπου ἐν ἀπέραντον φιλίημα νομίζεις ὅτι συνεννοεῖ τὰ δύο ἄπειρα. Ἄνωθέν μου ἐξετείνετο ὁ οὐρανός, καθαρός, ὑπὸ λευκῶν τινῶν μικροκαμωμένων νεφιδίων ποῦ καὶ ποῦ διαστιζόμενος. Αἱ πεπερασμένοι αἰσθήσεις μου δὲν εὐρίσκαν πολλὴν ἀναλογίαν πρὸς τοὺς «δύο οὐρανοὺς» τοῦ ποιητοῦ, τὸν «ἓνα ἄνω κυανοῦν, γλαυκὸν τὸν ἄλλον κάτω». Ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν βράχων τῆς Φρεαττοῦς ὁ κ ἄ τ ω οὐρανός τὸν ὁποῖον χθὲς ἀντίρρυζα, ἦτον, ὄχι γλαυκός, ἀλλὰ μυριόχρω-

μος; παντοῖα χρώματα καὶ ἀποχρώσεις διεχόνοντο, διεγράφοντο, συνεπλέκοντο, συνεπληρῶνοντο, διεδέχοντο ἀλλήλας ἐπ' αὐτοῦ. Οἱ χρωματισμοὶ τῆς Ἴριδος θαψιλῶς εἶχον ἀποτεθῆ ἐπὶ τῆς γλαυκῆς ὀβόνης, τῆς ἀτελευτήτου. Φανταστικὰ βασίλεια διεχαράσσοντο ἐκεῖ περικλειόμενα ὑπὸ λευκῶν, πρασίνων, τεφρῶν, ῥοδόχρων, ἰανθίνων, μολυβδόχρων, γαλανῶν ὀρίων; τὰ ἴχνη τῆς διαβάσεως Τριτῶνων καὶ Νηρηίδων καὶ Θεοτήτων, ἐξ ὧν ἐκάστη ἔφερον ἴδια σήματα, ἐσημειοῦντο ἐπὶ τῶν ὑποφρισσόντων κυμάτων; αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου ἐθλόωντο ἐκεῖ διασπόμεναι εἰς μυρίους ἀστερίσκους τρομωδῶς στίλβοντας; μὲ χίλια χρυσὰ στόματα, μὲ χίλια χρυσὰ ὄμματα ἐχαμογελοῦσε καὶ ἔβλεπε τὸ χιλιόχρωμον πέλαγος. Καὶ χίλια σκέψεις κατεῖχον τὸ πνεῦμά μου.

Ἀλλὰ τῶν σκέψεων τούτων μία ἐκυριάρχει; ἡ σκέψις τῆς ὑψηλῆς ποιήσεως τὴν ὁποίαν ἐξεγείρει τὸ ὑψηλὸν θέαμα τῆς θαλάσσης. Ὅταν ἔχωμεν ἐνώπιόν μας τὴν θάλασσαν, συμβαίνει ἐνίοτε, ὅσον περὶ καὶ ἂν εἴμεθα, νὰ αἰσθανώμεθα ἐπιφοιτῶν ἐν ἡμῖν τὸ θεῖον πνεῦμά τῆς; τότε πάντες εἴμεθα ποιηταί. Ἀλλὰ πρὸς τοὺς ποιητὰς πόσας ἰδέας ἐμπνέει καὶ ποίας μορφὰς ἀποκαλύπτει ἡ θάλασσα, ἡ ποιήσις αὕτη τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ποιήσεως! Τίνας δὲ ἀναμνήσεις δέον νὰ ἐξεγείρῃ, καὶ τίνας συγκινήσεις νὰ προκαλῆ καὶ εἰς τίνων κόσμον ἀνάπλαισιν νὰ κεντρίξῃ Ἑλληνικὰς ποιητὰς τὸ ἐλληνικὸν πέλαγος, τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον «ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν». Ἡ θάλασσα εἶνε τὸ καύχημα τοῦ παρελθόντος καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ μέλλοντος ἡμῶν; ἐν αὐτῇ ἐμεγαλοῦργησεν ἡ Ἑλλάς, δι' αὐτῆς πιθανώτατα, ἐγράφη νὰ δοξασθῆ καὶ πάλιν.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐθνικὴ ἠγωνιστορία καὶ ἡ ἐθνικὴ φιλολογία, ἀκόμη καὶ ἡ πτωχὴ ἡμῶν καλλιτεχνία, νομίζει τις ὅτι δρωσὶ κυρίως ἐπάνω τῶν ὑγρῶν πεδίων; ἐκεῖθεν προσλαμβάνουν ψυχὴν; ἔχουσιν ἀδελφοὺς τὰ κύματα, καὶ μητέρα τὴν θάλασσαν. Τὸ σύμβολον τοῦ Ἑλλήνος εἶνε ὁ Ὀδυσσεύς; ὁ κόσμος του εἶνε τὸ πέλαγος. Ἡ Ὀδύσεια ἦτον, εἶνε καὶ θὰ εἶνε τὸ μέγα ἐθνικὸν μας ποίημα. Ἀλλ' ἄς ἀφήσωμεν δι' εὐθετωτέρας περιστάσεις τὰς εὐρείας διὰ τῶν αἰῶνων ἀναδρομὰς; ἄς περιορισθῶμεν εἰς τὸν στενότερον κύκλον τῆς νεωτέρας ἐποχῆς. Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 21 οἱ κατὰ θάλασσαν θρίαμβοι λαμπρύνουσι τὸ ἔργον ἡμῶν ὅσον δὲν κατώρθωσαν τοῦτο αἱ νίκαί τῆς ξηρᾶς. Ποῖος εἶνε ὁ ποιητικώτερος, ποῖος παρίσταται ὡς ὁ ὑπερφυέστερος ἦρως τῆς ἐπαναστάσεως; τίς ἄλλος εἰμὴ ὁ Κανάρης; Οἱ στίχοι τῶν ποιητῶν μας διακρίνονται ἐκ βαλσαμώδους θαλασσίας αἴρας. Δὲν ἀπεκτῆσαμεν ἀκόμη ἐξοχόν τι ἔργον ἐν τῇ ποιήσει, ὅλον ἐμπνευσμένον ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ ὅλον ἀναπαριστῶν τὸν ποικιλόμορφον καὶ βαθυσήμαντον κόσμον τῆς; ὁ μέγας θαλασσογράφος ποιητῆς δὲν ἐφάνη ἀκόμη. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι παρὰ πολλοῖς ἐκ τῶν ἡμετέρων ποιητῶν ὠραιόταται ἐμπνεύσεις ὀφείλονται εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὅτι πρὸς ἀπόγους θαλασσογραφίας θὰ ἠδύναντο ἀφόδως νὰ παραβληθῶσι στίχοι τινὲς καὶ στροφαί, ἐνίοτε δὲ καὶ ὀλόκληρα ποίηματα ἐκεῖνων. Ἐκ τῶν δραματικωτέρων καὶ γοητευτικωτέρων ὀδημοτικῶν ἀσμάτων μας εἶνε τὰ ἀναφερόμενα εἰς θαλασσίας σκηνάς. Αἱ Ὠδαί